

VERSLAG PINKSTEREXCURSIE 1987

Martin Cadée.

Deelnemers:

Aldegonda Burger, Adri Burger, Tom Meijer, Klaas Jonges + introducée, Martin Cadée, Leen Hordijk, Bert van der Valk + introducée, Mar Janse, Anton Janse, Margriet Janse + introducée, Jan van Santbrink, Nico de Vries, Nico Dekker, Marijke Dekker + kleinkind.

Op zaterdag 6 juni verzamelden de excursiegangers zich om 11.00 uur bij de groeve Heem te Herzele (Frankrijk). Na het laten passeren van een regenbui trokken we de groeve in, onder leiding van Adri Burger en Tom Meijer. Deze groeve zou als geologisch reservaat worden bewaard, maar daar was helaas niets van te merken, er was nogal wat huisvuil over de groeewand gestort (de groeve is niet meer in bedrijf). Een totaalprofiel was dan ook niet meer waarneembaar. Omdat er toch nog wel wat te zien was werd besloten een deel van het profiel aan de oostkant schoon te maken. Hier kwam een zeer kleurrijk profiel te voorschijn, met een zeer fraaie blauwe zeeklei. Vervolgens werd de groeve verder bekeken, waarbij zich een uitgebreide discussie ontspon over de verschillende ouderdomsbepalingen die op het pleistoceen worden toegepast. Deze discussie is hier moeilijk weer te geven omdat het in een groeve zo slecht rotuleert, maar deze zou op zich voldoende stof bieden voor een boeiend verhaal in Afzettingen. Tenslotte werd aan de West-kant van de groeewand gezocht naar de geulopvulling waarin door Adri en Tom enkele jaren geleden een mariene fauna met brakwater elementen werd aangetroffen. Na het wegwerken van enig huisvuil bleek de geulopvulling inderdaad te ontsluiten. De excursie deelnemers probeerden naarstig een Theodoxus danubialis te vinden, een zoetwaterslak die belangrijk is voor de ouderdomsbepaling van deze laag, de aanwezigheid hiervan wijst op een Holsteinien ouderdom. Vrijwel alle excursie-deelnemers konden een exemplaar bemachtigen, met daarbij natuurlijk een aantal andere soorten mollusken zoals Scrobicularia plana, Abra tenuis, Macoma balthica, Cerastoderma glaucum, Peringia ulvae, Mytilaster spec., enz.

Na de bemonstering van dit punt gingen we terug naar de auto's om ons naar de IJzer-vallei in België te verplaatsen. Hier werden een aantal handboringen uitgevoerd om de Isenberg-crag te bemonsteren. Deze Isenberg-crag is een afzetting die mogelijk overeenkomt met de bemonsterde afzetting in Heerzele. Bij deze handboringen was het opvallend hoe de verschillende deelnemers hun boormonsters beschreven. De een vond "leem" een ongedefinieerde term, en dus onbruikbaar, maar beschreef het sediment als "sterk kleihoudend zeer fijn zand", terwijl anderen juist "leem" hier een zeer bruikbare term vonden, en ook kon de term "sylv" worden opgevangen. Hoewel er zanden werden gevonden, die mogelijk tot de Isenberg-crag kunnen worden gerekend, was er van enige fossiel-inhoud van deze zanden geen sprake. Sommige deelnemers vonden dit logisch, omdat het hier om een "crag" in de Vlaamse zin van het woord gaat, en het dus geen "crag" in de Engelse zin van het woord is, want dit wijst juist op een zeer schelprijke afzetting. Het verschil tussen deze twee "crag's" is uiteraard alleen in de uitspraak te horen!

Na deze handboringen werd vertrokken naar de camping te Escalles (Frankrijk), maar deze bleek vol. Enkele deelnemers kampeerden reeds op deze

camping, de rest vertrok noodgedwongen naar de camping te Wissant op het strand. Het bezwaar dat aan deze camping kleefde werd ons meteen duidelijk, er was zand in overvloed en de tentharingen werden vrijwel net zo snel door de wind uit de grond getrokken als we ze erin konden krijgen. (Later bleek er nog een camping te Wissant te zijn die bij en in de oude grindgroeve ligt, deze is waarschijnlijk aangenamer om te kamperen.) Na een maaltijd en een strandwandeling 's anonds genoten we ondanks de sterke wind van een goede nachtrust.

Op zondag 7 juni vertrokken we 's ochtends naar het strand van Sangatte, om daar het fossiele klif, ontsloten in het huidige klif, te bekijken. Hiervoor moesten we vanaf Sangatte over het strand naar het zuiden lopen. Het tegenwoordige klif begint vrijwel meteen bij Sangatte, en wordt naar het zuiden snel hoger. Na ongeveer anderhalve kilometer waren we bij het fossiele klif. Dit fossiele klif is gevormd in het Pleistoceen en is zichtbaar omdat het een krijt-klif was, d.w.z. de toenmalige zee heeft het krijtmassief van Cap Blanc-Nez aangesneden. Dit fossiele klif staat vrijwel loodrecht op de huidige klifrand, hetgeen mogelijk wijst op de afwezigheid van een zeeverbinding met het Kanaal. Ook in het tegenwoordige landschap is het fossiele klif te vervolgen.

Omdat er veel materiaal was afgestort bleek het fossiele klif niet fraai ontsloten in de tegenwoordige klifwand. Dit betekende dat er vrijwel geen dia's van het fossiele klif te maken waren. Iets ten Noorden van dit punt was een groot brok krijt zichtbaar in de wand (dus een oud eilandje) en dit was fraaier ontsloten, zodat dit op de dia vastgelegd kon worden. Adri en Tom namen wel een grondmonster vlak bij het fossiele klif, om te zien of hierin resten van mariene mollusken te vinden zijn. Van dit punt zijn namelijk enkele fossiele mariene mollusken bekend. Deze monsternamen moest vlak bij het fossiele klif gebeuren, omdat het profiel verder van het fossiele klif af uit helling-afzettingen bestaat.

Deze helling-afzettingen van Pleistocene ouderdom zijn waarschijnlijk ontstaan door glaciëring. Bij glaciëring moet men zich voorstellen dat de grond bevroren is, waarna in het voorjaar de bovenlaag ontdooit. Deze laag wordt dan modderig, omdat het water niet in de bevroren bodem kan wegzakken. In een heuvelachtig gebied kan zo'n ontdooide laag dan de heuvel afglijden en hellingafzettingen vormen.

Het tegenwoordige klif vertoont een sterke horizontale gelaagdheid. Elke horizontale laag in het tegenwoordige klif moet worden opgevat als een fossiel land-oppervlak maakte Tom ons duidelijk. Er is hier op grote schaal glaciëring opgetreden van het nabijgelegen krijtmassief, vandaar dat Kwartair zeer veel krijtdeeltjes bevat. Kaap Blanc-Nez, die een tweetal kilometers zuidelijker ligt, is dus in het Pleistoceen veel hoger geweest. Wanneer men iets noordelijk van het fossiele klif het profiel bekijkt is een afwisseling van grofkorrelige- en fijnkorrelige laagjes zichtbaar. Deze fijnkorrelige laagjes, die er bijna kleiig uitzien, zijn over grotere afstand te vervolgen. Bovendien zijn er in totaal zeker vijf van dit soort laagjes boven elkaar te vinden, met daartussen steeds een aanta meer grofkorrelige laagjes. Deze kleiige laagjes hangen waarschijnlijk samen met een wat ander klimaat, en ze bevatten soms wat fragmenten van landslakken. Ook hiervan werden een aantal monsters genomen, waarin inderdaad fragmenten van landslakken te zien waren.

Buiten al deze geologische zaken werd er natuurlijk ook aandacht besteed aan het kliflandschap op zich en aan de veerboten en hovercrafts in de verte. In het uitgespoelde grind aan de voet van het huidige klif zijn zeer veel stukken verkit (gelimonitiseerd) Deurnien te vinden, herkenbaar aan de donker-roodbruine kleur. In deze stukken zijn soms fraaie conglomeraten te vinden, die tot ruim 10 cm grote gerolde vuurstenen bevatten. Ook hiervan werden een aantal stukken verzameld door de liefhebbers.

Vervolgens werd naar Wimereux, Point-aux-Dies, gereden, waar we eerst over het inmiddels drooggevallen abrasieplat wandelden en naar de diverse vang-activiteiten van de aanwezige Fransen keken. Vooral mossels en alikruiken werden verzameld voor de consumptie. Daarna gingen we verder naar het Noorden, waar de Jura-kalken waaruit de Point-aux-Dies bestaat naar beneden duiken. Hierdoor is een laagte ontstaan, waarin veenvorming heeft plaatsgevonden. Dit veen is nu in het getijdengebied ontsloten en was het volgende punt van de excursie. Onder dit veen komt een zandige laag voor, waarin vuurstenen voorkomen. Ook zouden in deze laag artefacten zijn gevonden. Zeer fraai was de doorworteling van deze laag door de planten van het bovenliggende veenpakket te zien. Ook werden onder het veen schelpfragmenten, vermoedelijk van zoetwatermossels aangetroffen, de conservatietoestand was erbarmelijk, maar toch werd deze laag bemonsterd. Weer iets verder naar het Noorden is een fossiel bos te zien, d.w.z. enkele verveende boomstronken steken boven de grond uit en zijn met zeewier begroeid. Een fraai onderwerp voor dia's.

Ons hoofddoel was het klif dat hier een twintig meter Kwartair te zien geeft. Aan de top van het Kwartair profiel zijn duinzanden te zien, daaronder volgen ongeveer 6 meter grove zanden en grinden, met scheve gelaagdheden, die op een rivier-afzetting wijzen. Deze grinden worden gecorreleerd met de grindafzettingen in de carrière du Fart bij Wissant. Hieronder ongeveer 12 meter fijne wat kleihoudende zanden, die in de literatuur als getijden-afzetting worden aangemerkt, maar argumenten voor een mariene oorsprong konden we niet vinden. Aan de basis van deze afzetting bevindt zich een dunne grindlaag, die rust op travertijnvormingen van ongeveer 0.50 meter dik, die hier weer op de opduikende Jura-kalken liggen. Over de ouderdom van de travertijn-afzettingen is niets bekend, maar deze zijn hier vrijwel overal op de Jura-kalk aanwezig en liggen dus steeds onder het aanwezige Kwartair-profiel.

Vervolgens werd door Tom en Adri een poging ondernomen om een handboring te zetten in het eerder genoemde (ontsloten) veen, in de hoop de basis Kwartair te bereiken. Deze poging moest na 4 meter boren gestaakt worden. Het oppervlak van de Jura-kalken vertoont hier wel een zeer grillig verloop! Na deze activiteiten gingen we terug naar de kampeerplaats, waar we na aankomst met regen te maken kregen.

Voor maandag 8 juni bleef alleen Cap Griz-Nez als excursiepunt over. De grindgroeve Carrière du Fart bij Wissant is niet meer toegankelijk, afgezien van een camping is het gebied afgerasterd als natuurgebied en er schijnen wildzwijnen te zijn uitgezet. Omdat we de vorige dag fossiele travertijn waren tegengekomen, was het wel op zijn plaats nu naar recente travertijnvorming, die bij Cap Griz-Nez plaats vindt, te gaan kijken.

Na het inpakken van de tenten reden we in de regen naar Cap Gris-Nez. We daalden het klif bij Cap Griz-Nez aan de zuidkant af (het was inmiddels droog) en besteedden daar enige tijd aan de aanwezige landslakkenfauna.

Clausilia dubia, Lauria cylindracea, Ena obscura, Cernuella virgata, Colchichella acuta en Helicella itala werden o.a. waargenomen. De landslakken waren actief omdat het de afgelopen nacht en ochtend echt slakkenweer was geweest met veel regen.

Vervolgens maakten we een wandeling langs dit zeer fraaie klif naar het Zuiden. In de hier gedeeltelijk zandige Jura-afzettingen is een enorme concreetievorming opgetreden waardoor in de zanden zeer grote ronde zandstenen (tot wel 10 meter middellijn) zijn ontstaan. Deze stenen steken gedeeltelijk uit het klif en liggen ook in grote aantallen aan de basis, waardoor het landschap een wat chaotisch karakter krijgt. Deze zandige Jura-afzettingen wateren uit over de onderliggende lagen, waarbij travertijnvorming optreedt. We vonden grote stukken met mos bedekte travertijn, met daarop de

zoetwaterslakken Radix peregra en Galba truncatula en als landslak een Succinea soort. Het is wel bizar om een duidelijke zoetwaterslak als Radix peregra bijna in de spatzone van het zee-water aan te treffen! Na het fotograferen van de recente travertijn-vorming werd een zoekactie naar de slak Littorina neritoides gedaan, maar zonder succes. Wel kwamen we op grote schaal haven-pissebedden tegen, die ons verwonderd aankeken. Hierna keerden we terug naar Cap Gris-Nez, waar het aldaar gevestigde etablissement werd aangedaan. Op dit moment begon het weer te regenen, wat we maar als duidelijk slot van de excursie hebben opgevat, zodat vanaf dit punt de deelnemers weer huiswaarts keerden.

